

ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎҚИТИШДА ОИЛА ВА МАҲАЛЛА ҲАМДА ТАЪЛИМ МУАССАЛАРИ ҲАМКОРЛИГИ

Атамухамедова Р.Ф.

*И. Каримов номли Тошкент давлат техника университети
"Амалий инглиз тили" кафедраси катта ўқитувчиси*

Таянч сўзлар: таълим муассасаси, маҳалла, оила, чет тиллари, маданият, ижтимоий, таълим, жамоалар.

Ключевые слова: учебное заведение, махалля, семья, иностранные языки, культура, социальный, обучение, сообщества.

Key words: educational institution, mahalla, family, foreign languages, culture, social, education, communities.

Резюме:

Мақола чет тилларини ўқитиш жараёнида оила, маҳалла ва таълим муассасалари ўртасидаги муносабатларни ўрганишга бағишланган. Назарий асослар ва эмпирик маълумотларни таҳлил қилиб, иш талабаларнинг тил муҳити ва мотивациясини шакллантиришга ёрдам берадиган асосий омилларни аниқлайди. Чет тилларни ўқитиш самарадорлигини ошириш учун барча манфаатдор томонлар ўртасидаги ҳамкорликнинг инновацион модели таклиф этилади.

Резюме:

Статья посвящена изучению взаимосвязи между семьей, махаллей и образовательными учреждениями в процессе обучения иностранным языкам. Анализируя теоретические основы и эмпирические данные, работа выявляет ключевые факторы, способствующие формированию языковой среды и мотивации учащихся. Предлагается инновационная модель сотрудничества всех заинтересованных сторон для повышения эффективности обучения иностранным языкам.

Summary:

The article is devoted to the study of the relationship between the family, the mahalla and educational institutions in the process of teaching foreign languages. Analyzing the theoretical foundations and empirical data, the work identifies the key factors contributing to the formation of the language environment and motivation of students. An innovative model of cooperation between all stakeholders proposed to improve the effectiveness of teaching foreign languages.

Кириш. Жаҳон иқтисодиёти ва маданий алмашинув шароитида чет тилларини билиш мулоқот, касбий ўсиш ва шахсий муносабатлар учун янги ўфқларни очади. Тил компетенцияси халқаро ҳаётда фаол иштирок

етиш, мартаба қуриш ва алоқаларни ўрнатиш имконини беради. Чет тилларини ўрганиш бошқа маданиятларни чуқурроқ тушунишга ёрдам беради ва дунёқарашингизни кенгайтиради. Тил муҳитини шакллантириш, болаларни тил ўрганишга ундашда оила, маҳалла ва таълим муассасаси муҳим ўрин тутди. Оила ва оилавий тарбия муаммолари ичида ота-оналарнинг тарбиячилик маданиятини ошириш ва уларга умумий тарбияга оид билим бериш давримизнинг долзарб масалаларидан биридир. Оилаларни педагогика ютуқлари билан таништириш уларнинг мустаҳкамлигини таъминлаш воситаларидан биридир. Бошқа томондан эса бу, ўз навбатида, болалар тарбиясида тегишли шакл ва услубларни такомиллаштириш йўллари билан биридир. Шунинг учун ҳам ота-оналарни, оилаларни тарбияга оид билимлар билан, тарбия услублари билан қуроллантириш ниҳоятда зарур. Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 19 июндаги 175-сон қарорига кўра «Оила-маҳалла-таълим муассасаси» ҳамкорлик механизмини кучайтириш бўйича чора-тадбирлар мажмуаси ишлаб чиқилган. Унга кўра:

I. Оила, маҳалла, таълим муассасалари ҳамкорлигини янада кучайтиришга қаратилган методологик асосларни яратиш.

II. «Оила-маҳалла-таълим муассасаси» Жамоат кенгашларини шакллантириш ва уларнинг фаолиятини ташкил этиш III. Ўқувчи-ёшлар ўртасида ғайриижтимоий ҳаракатларнинг вужудга келиш сабаблари ва шарт-шароитларини ўрганиш, уларни бартараф этишга қаратилган чора-тадбирларни белгилаш ва амалга ошириш кабилар киритилган.[1]

Оила қадриятлар ва муносабатларнинг асосларини яратади, таълим жараёнини қўллаб-қувватлайди ва фаол иштирок этади.

Маҳалла қўшма тадбирлар ва маданий алмашинувлар орқали тил ўрганиш учун шароит яратади. Таълим муассасалари тизимли таълим ва ресурсларни таъминлайди, оилалар ва маҳаллий жамоалар билан ҳамкорлик ўрганишга қизиқиш ва муваффақиятни оширади.

Тил ўрганишда оиланинг роли

1. Тил муҳитини яратиш: оила болани тил материаллари (китоблар, фильмлар, мусиқа) билан ўраб олиши, кундалик суҳбатларда хорижий сўзлардан фойдаланиши мумкин.

2. Уй вазифасида ёрдам: ота-оналар болани ўқишда қўллаб-қувватлаши, топшириқларда ёрдам бериши ва уни муваффақиятга ундаши мумкин.

3. Тадбирларда иштирок этишни рағбатлантириш: тил клубларида, мусобақаларда ва маданий тадбирларда қатнашиш тилни машқ қилишга ёрдам беради.

4. Саёҳат ва алмашинувлар: ўрганилаётган тил сўзлашадиган мамлакатларга саёҳатлар билим ва мотивацияни чуқурлаштиради.

Оилавий анъаналар ва маданий ўзига хослик тилларни ўрганиш мотивациясига ҳам таъсир қилади. Масалан, агар оила бир нечта тилларда гаплашса ёки бошқа тилда адабиёт ўқиш билан шуғулланса, бу тилларга кизиқишни уйғотиши мумкин. Маданий хусусиятлар ўрганишга ёндашувни шакллантиради ва тил ва маданият ўртасида чуқур алоқани яратишга ёрдам беради.

Жаҳонда глобаллашув жараёнлари кечаётган бугунги даврда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини самарали ташкил этиш давр талабига айланди. Мамлакатимизда кенг жамоатчилик муҳокамаси натижасида “Харакатлар стратегиясидан – Тараққиёт стратегияси сари” тамойилига, асосан, ишлаб чиқилган етти устувор йўналишдан иборат 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси қабул қилиниши асосида 2022 йил Ўзбекистонда “Инсон кадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили”, деб эълон қилинди. Инсон манфаатлари ва унинг кадри устуворлигига асосланган халқчил сиёсат мамлакатимизда халқимизнинг ноёб анъана ва қадриятлари, шахснинг жамият олдидаги мажбуриятлари бажарилишини кафолатлайдиган, ўзини ўзи бошқариш институтининг ўзига хос кўриниши бўлган маҳалла институтининг ривожлантирилиши асосида фуқаролик жамиятини шакллантиришга хизмат қилмоқда.

Бугунги кунда республикаимизда **9 349 та** фуқаролар йиғини мавжуд бўлиб, уларнинг **41 таси** шаҳарча фуқаролар йиғини; **73 таси** қишлоқ фуқаролар йиғини; **165 таси** овул фуқаролар йиғини; **9 070 таси** маҳалла фуқаролар йиғинидир.[2]

Фуқаролар ижтимоий-сиёсий фаоллигининг ошишида, одамлар онгу тафаккурида демократик қадриятларни мустаҳкам қарор топтиришда, аҳолини аниқ ва манзилли ижтимоий ҳимоя қилишда ушбу тузилмаларнинг ўрни ва аҳамияти ғоят катта. Айни пайтда маҳаллаларнинг ёш авлодни она Ватанга муҳаббат, истиқлол ғояларига садоқат, миллий анъана ва қадриятларимизга ҳурмат руҳида тарбиялаш, соғлом турмуш тарзини тарғиб этиш, йигит-қизларни оилавий ҳаётга тайёрлаш, кексаларнинг панд-насихати, катталарнинг шахсий ибрати, жамоанинг ҳамжиҳатлиги мисолида кишилар онгига эзгулик ғоялари синдириб борилади. Маҳалла демократиянинг ҳақиқий дарсхонасига айланиши лозим.

Маҳалла тарбия ўчоғидир. Фарзанд оилада дунёга келиб биринчи бор ота-онасини таниса, улғайган сайин маҳалладаги одамларни таний бо-

шлайди ва юриш-туриш, одоб-ахлоқ, жамики ижобий фазилатларни, аввало, маҳалладан, аниқроғи, ота-оналари, кўни-кўшнилари, табаррук ота-хонлари, дуоғўй онахонларидан ўрганеди.

Шу нуқтаи назардан таҳлил этилганда, “Оила – маҳалла” тизимидаги ишларни такомиллаштириш, оила ва маҳаллага тааллуқли бой ва сермазмун миллий анъаналарни авайлаб-асраш, уларни умуминсоний қадриятлар билан уйғунлаштириш, оила ва никоҳнинг муқаддаслигини ёш авлод онгига чуқур сингдириш йўли билан оиланинг мустаҳкамлиги, барқарорлигини таъминлаш, оила аъзоларининг ҳуқуқий саводхонлигига эришиш яхлит жамият барқарорлиги ва тинчлигининг муҳим омилларидандир.

1. Маҳалла: жамият тадбирлар, байрамлар ва маданий алмашинувлар орқали тил ўрганишни рағбатлантириши мумкин, бу еса тил кўникмаларини мустаҳкамлашга ёрдам беради.

2. Таълим муассасалари: таълим муассасалари тизимли таълим, маданий элементларни бирлаштирган дастурлар ва тил ўрганиш учун ресурсларни тақдим етади. Оилалар ва жамоалар билан ҳамкорлик тил ўрганиш муваффақиятини сезиларли даражада оширади.

Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 сентябрдаги “Таълим тўғрисида”ги ЎРҚ-637-сон (*Қонунчилик палатаси томонидан 2020 йил 19 майда қабул қилинган Сенат томонидан 2020 йил 7 августда маъқулланган*) Қонуни ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 6 ноябрдаги “Ўзбекистоннинг янги тараққиёт даврида таълим-тарбия ва илм-фан соҳаларини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6108-сон Фармони қабул қилинди.

Мактабнинг том маънода тарбия марказ ролини ўйнаши учун ўқитувчи ва ота-оналарнинг мақсад ва вазифалари, уларнинг амалий фаолиятлари бир-бирлари билан чамбарчас боғланган бўлиши шарт. Бу борада мактабнинг энг муҳим вазифаси ота-оналарга тарбия ишида ва болаларнинг меҳнати ва дам олишини кўнгилдагидек уюштиришда амалий ёрдам беришдир.

Илгари, уй-мактаб алоқаси режими жуда содда ва чекланган эди, бу одатда ота-оналарнинг учрашуви, қабул қилиш тўғрисида хабар бериш ва ўқувчиларнинг алоқаси сифатида намоён бўлди, шунинг учун алоқа самарадорлиги ва таъсири жуда паст эди. Интернет фонида, уй-мактаб ҳамкорлик модели ёрдамида, уй-мактаб ҳамкорлик ота-оналар ҳақиқий маънода ўз фарзандларининг белги ва ўсиш жараёнини тушуниш мумкин, шундай қилиб, доимий, янги ота-оналар таълим концепциясини ислоҳ қи-

лиш ишлаб чиқилди, ота-она ҳидоят яхши иш қилиш, ва яхши уй-мактаб ҳамкорлик муҳитини яратиш. [3]

Аҳоли ва ота-оналар ўртасида ижтимоий тарбиявий муҳитни соғломлаштириш борасидаги ишларни жонлантириш, такомиллаштириш оила ва мактаб алоқасини мустаҳкамловчи омилдир. Мактабнинг ота-оналар жамоатчилиги билан алоқа қилишида ўқитувчи ва тарбиячиларга яқиндан ёрдам берувчи бўғин мактаб ота-оналар кўмитасидир. Мазкур кўмита қабул қилинган умумий қоидалар асосида ота-оналар жамоатчилигини мактаб ҳаётига, синфдан ва мактабдан ташқари тарбиявий ишларга жалб қилиши лозим.

1. Ўқув материалларидаги маданий мавзулар: ўқув дастурларига ўрганилаётган тил мамлакатлари маданияти (байрамлар, адабиёт, гастрономия) билан боғлиқ мавзулар қиради.

2. Амалий машғулотлар: маҳорат дарслари, театрлаштирилган томошалар ва маданий кечаларни ташкил этиш тил кўникмаларини яхшилашга ёрдам беради.

3. Технологиялардан фойдаланиш: онлайн ресурслар ва multimedia форматлари маданият элементларини ўз ичига олади, бу еса тилга чуқурроқ кириб боришга ёрдам беради.

Муваффақиятли ташаббусларга қуйидагиларни киритиш мумкин:

1. Тил оиласи дастури: ота-оналар ва болалар биргаликда чет тилларини ўрганадилар, маданий тадбирларда ва тил лойиҳаларида қатнашадилар, бу еса мотивация ва тил кўникмаларини яхшилади.

2. Маҳалладаги ижодий тил клуби: клуб таркибига мактаб ўқувчилари, уларнинг ота-оналари ва маҳаллий аҳоли қиради, маҳорат дарслари ва тил кечалари ўтказилади, бу еса малака ошириш ва ижтимоий алоқаларни мустаҳкамлашга ёрдам беради.

3. Маҳалла тил алмашиш маркази сифатида: иштирокчилар тил ва маданият бўйича билим алмашишди, бу еса болалар ва уларнинг оила аъзолари ўртасида тил ўрганишга бўлган қизиқишни кучайтирди.

4. Оила ва жамоат тилларини ўрганиш маркази: марказ ўқув жараёнига оилалар ва маҳаллий жамоаларни жалб қилиш орқали болалар ва катталарни ўқитади, бу еса ўқувчиларнинг мотивацияси ва муваффақиятини оширди.

Хулоса. Оила, маҳалла ва таълим муассасасининг уйғун ҳамкорлиги чет тилларини ўрганиш учун қулай муҳит яратиш ва лингвистик компетенцияни шакллантиришга хизмат қилмоқда. Оила ва жамоатчиликни қўллаб-қувватлаш талабаларни рағбатлантириш, маданиятлараро кўник-

маларни мустаҳкамлаш, ишонч ва ҳамкорлик муҳитини яратишда муҳим рол ўйнайди. Таълим жараёнида ушбу иштирокчилар ўртасида якин алоқаларни ўрнатиш нафақат тилни яхшироқ ўрганишга, балки бутун жамиятнинг ҳаёт сифатини яхшилашга ёрдам беради.

Таълим тадқиқотлари ота-оналарни шерик сифатида тан олишнинг афзалликларини қўллаб-қувватлади таълим. Ота-оналарнинг турли даражадаги иштироки мактаблар томонидан рағбатлантирилди, мактаб ҳақида уйда суҳбатлар ва ёрдам беришдан бошланди топширик. Кўпгина ҳолларда, ота-оналар ўқувчиларнинг кичик гуруҳлари билан ишлаш ва мактаб тадбирларида қатнашиш орқали ўз вақтларини ихтиёрий равишда жалб қилишди. Ота-оналарнинг фарзандларини ўқитишдаги иштироки ота-оналар ва уларнинг фарзандлари учун таълим миссияси ва ишига ижобий муносабатда бўлишига олиб келди.[4]

Чет тилларни ўрганишда енг яхши натижаларга ёришиш учун оилалар, маҳалла ва таълим муассасалари ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлаш зарур. Бунга қўшма тадбирларни ташкил етиш, маданий ташаббусларни жорий етиш ва ота-оналарни ўқув жараёнига фаол жалб қилиш киради. Бундай таълим муҳитининг яратилиши нафақат ўқувчиларнинг тил ривожланишига ҳисса қўшади, балки жамиятдаги ижтимоий алоқаларни мустаҳкамлайди.

Адабиётлар:

1. Lex.uz/ 2012 йил 19 июндаги 175-сон қарорига кўра «Оила-маҳалла-таълим муассасаси» ҳамкорлик механизмини кучайтириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисидаги қарори.
2. Норқулов Хусниддин Дўсбекович. Оиланинг маҳалла ва таълим муассасалари билан ҳамкорлигини кучайтириш истикболлари
3. Qiuzi Lin. The influence of home-school cooperative education on Chinese learning in the era of "Internet +" -- from the perspective of attachment theory. SHS Web of Conferences 190, 01004 (2024) <https://doi.org/10.1051/shsconf/202419001004/EDSS 2024>.
4. Lois Elaine McLendon Cansler. Parent Attitudes about and Involvement with Foreign Language Programs for Elementary Students. A dissertation paper of University Of North Carolina. Chapel Hill 2008.